

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:2002/3 (Siyasi Parti-İhtar)

Karar Sayısı:2003/1

Karar Günü:22.1.2003

Resmi Gazete tarih/sayı:12.07.2003/25166

İHTAR İSTEMİNDE BULUNAN : Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı

İHTAR İSTEMİNİN KONUSU : Siyasi Partiler Yasası'na aykırı olduğu gerekçesiyle Parti tüzüğünün 60. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan kuralın Yasa'ya uygun hale getirilmesi için Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın istemini süresinde yerine getirmeyen Anavatan Partisi'ne 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 104. maddesi uyarınca ihtar verilmesi istemidir.

I- İHTAR İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 9.5.2002 günlü, SP.3. Hz.2002/4 sayılı başvuru dilekçesinin giriş ve gerekçe bölümü şöyledir:

"I- GİRİŞ

Anavatan Partisi Tüzüğünün incelenmesinde; tüzüğün 60. maddesinin birinci fıkrasının c bendindeki düzenlemenin Anayasanın 69. maddesinin birinci fıkrası ile Siyasi Partiler Yasasının 4, 16 ve 93. maddelerine aykırı olduğu tespit edilmiş ve adı geçen partiden tüzüğünü 2 aylık süre içerisinde düzeltmesi 5.3.2002 tarihli yazıyla istenilmiş ve bu yazı aynı günde tebliğ edilmiştir. Buna karşın Anavatan Partisi Genel Sekreterliğinin 2.5.2002 tarihli yazılarına ekli olarak gönderilen Parti Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun 29.4.2002 gün ve 2 sayılı kararından söz konusu tüzüğün ilgili hükmünün demokrasi esaslarına uygun olduğu görüşünün benimsendiği ve tüzükte değişiklik yapma yönüne gidilmediği anlaşılmıştır.

II- İHTAR İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Anayasamıza göre Demokratik siyasal yaşamın vazgeçilmez öğeleri olan siyasi partilerin, parti içi düzenlemeleri ve çalışmalarının demokrasi ilkelerine uygun olacağı ve yasalara aykırı eylem ve işlemlerden alıkonulmalarının gerektiğinde, duraksama yoktur. Gerçekten, Anayasanın 69 uncu maddesinin birinci fıkrasında "SİYASİ PARTİLERİN UYACAKLARI ESASLAR" başlığı altında "Siyasi Partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur. Bu ilkelerin uygulanması kanunla düzenlenir" hükmü yer almaktadır.

2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 16. maddesinin beşinci fıkrasında; siyasi partilerin, merkez karar ve yönetim organlarının üyelerinin büyük kongrece seçileceği öngörülmektedir.

Anavatan Partisi parti tüzüğünün 60. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi ise Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun 10 asil 5 yedek üyesinin Büyük Kongrede yeni Genel Başkan tarafından gösterilen 20 aday arasından seçileceği biçimindedir.

Siyasi Partiler Yasasının 4. maddesinin ikinci fıkrasında, Anayasaya uygun olarak "Siyasi partilerin kuruluşu, organlarının seçimi, işleyişi, faaliyetleri ve kararları Anayasada nitelikleri belirtilen demokrasi esaslarına aykırı olamaz" hükmü getirilmekte; aynı Yasanın 93. maddesinde de, "Siyasi partilerin parti içi çalışmaları, parti yönetimi, denetimi; parti organları için yapılacak

Esas Sayısı:2002/3 (Siyasi Parti-İhtar)
Karar Sayısı:2003/1

seçimler ile parti genel başkanlığınca, genel merkez organlarınca ve parti gruplarınca alınan kararları ve yapılan eylem ve işlemleri parti tüzüğüne, parti üyeleri arasındaki eşitlik ilkesine ve demokrasi ilkelerine aykırı olamaz" kuralına yer verilmektedir.

Görülüyor ki, Siyasi Partiler Yasasının söz konusu bu maddelerinde, parti içi çalışmaların demokrasi esaslarına uygun olma zorunluluğu açıkça öngörülmektedir. Demokrasinin esaslarından biri de tam katılımın sağlanmasıdır. Parti tüzükleri, demokrasinin esaslarına uygun olarak, parti yönetimine katılımı en üst düzeyde gerçekleştirecek biçimde düzenlenmelidir. Oysa, parti tüzüğünün 60. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun 10 asil ve 5 yedek üyesinin Büyük Kongrede yeni Genel Başkan tarafından gösterilen 20 aday arasından seçileceğini belirten yöntem, Siyasi Partiler Yasasına bu yönden aykırılık oluşturmaktadır.

Kaldı ki Siyasi Partiler Kanununun 14/1. maddesine göre Siyasi Partinin en yüksek organı Büyük Kongredir. Aynı maddenin beşinci fıkrasında parti genel başkanını, partinin merkez karar ve yönetim kurulu ile merkez disiplin kurulu üyelerini gizli oyla seçmek yetkisi büyük kongrenin yetkileri arasında sayılmıştır. Kanun, diğer organların seçim usul ve esaslarını parti tüzüğüne bıraktığı halde Merkez Karar ve Yönetim Organları bakımından böyle bir imkan tanınmamıştır.

Bu yetkiler tam ve kesindir. Devredilemez ve kısıtlanamaz. Büyük Kongrenin tüzükte yapacağı bir değişiklikle bu yetkilerinin tamamını veya bir kısmını partinin bir diğer organına devretmesi Demokrasi ilkelerine aykırıdır. Özellikle Büyük Kongre yetkilerinin aleyhine olarak, genel başkanın Siyasi Partiler Kanununun 15 inci maddesinde yer alan yetkilerinin genişletilmesi kabul edilemez. Aksi hal, demokratik siyasi hayatımızın hastalığı olarak görülen "Genel Başkan Egemenliği"ne yol açar ki bu durumun sakıncaları açıktır.

Ayrıca, Siyasi Partiler Kanununun 93. maddesinde, parti organları için yapılacak seçimlerin "parti üyeleri arasındaki eşitlik ilkesine" aykırı olamayacağı vurgulanmıştır. Parti tüzüğünde yer alan hüküm, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu seçiminde, bir "Genel Başkan Kotası" yaratmakta ve parti içi demokratik yarışını Genel Başkanına yakın olan veya onun tarafından tercih edilen üyeler lehine sınırlamaktadır. Bu türden bir kota "parti üyeleri arasındaki eşitlik" ilkesine aykırıdır.

Anavatan Partisi Merkez Karar Yönetim Kurulunun 02.05.2002 gün ve 2 sayılı kararının irdelenmesinde,

Parti tüzüğünde yer alan mezkur hükmün 1988 yılında yürürlüğe girdiği ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından herhangi bir itiraza uğramadığı yolundaki saptama, bu hükmü Anayasa ve Yasalara uygun hale getirmez ve kazanılmış hak sağlamaz.

Genel Başkan tarafından gösterilen üyelerin Büyük Kongre tarafından seçilmeleri olgusu, Büyük Kongrenin yetkilerinin sınırlandırılması gerçeğini de değiştirmez. Zira seçime sunulan üyeler arasında ayırım yapılmakta ve Genel Başkan Kotasına Genel Başkan tarafından aday gösterilenler, diğer parti üyelerine göre farklı bir konuma getirilmektedir.

Siyasi Partiler Kanunu'nun 14 ve 37 nci maddeleri örnek gösterilerek mekanik bir eşitlik ve Demokrasi anlayışını benimsemediği ileri sürülmüş ise de mezkû r maddelerin konuyla ilgisi bulunmadığı gibi SPK nun Siyasi Partiler yönünden temel ögesi "Parti üyeleri arasındaki eşitlik" ilkesidir.

Kadın-Erkek dengesi'nin sağlanması yönünde Avrupa Birliği tarafından Dublin Konferansında alınan kararlar mezkû r tüzük hükmünün doğrudan ilgisi bulunmamaktadır. Bu

dengenin seçimlerde Genel Başkanın tercihi ile değil, tüzüğe bu dengeyi oransal sağlayıcı hükümler konulması ile elde edilebileceği açıktır.

Bu itibarla 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasasının 12.8.1999 günlü, 4445 sayılı Yasayla değiştirilen 104. maddesinde, bir siyasi partinin bu Yasanın 101. maddesi dışında kalan emredici hükümleri ile diğer yasaların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık halinde bulunması sebebiyle o parti aleyhine Anayasa Mahkemesi'ne Cumhuriyet Başsavcılığınca re'sen yazı ile başvurulacağı belirtilmiştir.

Açıklanan nedenlerle, Anavatan Partisi tüzüğünün Siyasi Partiler Yasasında öngörülen emredici hükümlere aykırılığının giderilmesi için, Yüksek Mahkemenize başvurulması zorunlu görülmüştür.

III- SONUÇ VE İSTEM

Anavatan Partisi tüzüğünün 60. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendindeki, Anayasa'ya ve Siyasi Partiler Yasasına aykırılık oluşturan kuralının Yasaya uygun duruma getirilmesi için adı geçen partiye Siyasi Partiler Yasasının 104. maddesi uyarınca ihtarla bulunulması arz ve talep olunur."

II- DAVALI PARTİNİN İSTEMLE İLGİLİ GÖRÜŞÜ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 5.3.2002 tarih ve SP.3 Muh. 2002/124 sayılı yazısı üzerine Anavatan Partisi'nin Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na gönderdiği 2.5.2002 tarihli cevabi yazısında şu görüşlere yer verilmiştir:

"Anavatan Partisi Tüzüğünün 60 ıncı maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi, Merkez Karar ve Yönetim Kurulunun 10 asil ve 5 yedek üyesinin Büyük Kongrede Genel Başkan tarafından gösterilen 20 aday arasından seçileceğini öngörmektedir.

Tüzüğümüzün bu hükmü, 1988 yılında yürürlüğe girmiş ve Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının incelemesine sunulmuş olup, bu süre içinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığınca herhangi bir itiraza konu olmamıştır.

Siyasi Partiler Kanununun 93 üncü maddesi, "siyasi partilerin parti içi çalışmaları, parti yönetimi, denetimi; parti organları için yapılacak seçimler ile parti genel başkanlığınca, genel merkez organlarınca ve parti gruplarınca alınan kararları ve yapılan eylem ve işlemleri parti tüzüğüne, parti üyeleri arasındaki eşitlik ilkesine ve demokrasi ilkelerine aykırı olamaz" hükmünü ihtiva etmektedir.

Parti tüzüğümüzün anılan hükmü, parti üyeleri arasındaki eşitlik ilkesine ve demokrasi esaslarına hiçbir şekilde aykırı değildir. Herşeyden önce, Genel Başkan tarafından aday gösterilen üyeler de, diğer üyeler gibi Büyük Kongrenin oyuyla seçilmektedir. Genel Başkanca aday gösterilen üyelerin seçilme şansları, Merkez Karar ve Yönetim Kuruluna kendiliklerinden aday olan üyelerin seçilme olasılıklarından daha yüksek değildir.

Siyasi Partiler Kanununun mekanik bir eşitlik ve demokrasi anlayışını benimsemediği, bu Kanunun çeşitli hükümlerinden anlaşılmaktadır. Kanunun 14. maddesinin ikinci fıkrasına göre, "Büyük Kongre, seçilmiş üyeler ile tabi üyelere oluşur". Aynı Kanunun 37 inci maddesine göre, "siyasi partiler önseçim ya da aday yoklaması yaptıkları seçim çevrelerinde, toplam olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tam sayısının % 5'ini aşmamak üzere, ilini, seçim çevresini, aday listesindeki sırasını, önseçim veya aday yoklaması tarihinden en az on gün önce Yüksek Seçim Kuruluna bildirmek koşuluyla merkez aday gösterebilirler". Nihayet,

Esas Sayısı:2002/3 (Siyasi Parti-İhtar)
Karar Sayısı:2003/1

Anayasamızın 67 inci maddesinin son fıkrası, "seçim kanunları, temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak biçimde düzenlenir" demek suretiyle, mekanik bir demokrasi ve eşitlik anlayışını benimsemediğini açıkça göstermektedir.

Tüzüğümüzün anılan hükmü, normal parti-içi süreçlerde uzman kişilerin ve özellikle kadınların, parti merkez ve karar yönetim organında daha büyük ölçüde temsilini amaçlamaktadır. Nitekim, şu anda Merkez Karar ve Yönetim Kurulunda görev yapan beş kadın üyenin tümü, Tüzüğümüzün bu hükmü uyarınca seçilmişlerdir. "Olumlu ayrımcılık" veya "olumlu eylem" (affirmative action) adı verilen bu tür uygulamaların Batı partilerinde pek çok örneği vardır. Hatta, Avrupa Birliği tarafından 1996 yılında yapılan Dublin Konferansında Avrupa Parlamentosu ve üye ülke Parlamentolarının karar mekanizmalarında kadın-erkek dengesini sağlayacak önlemlerin alınması yönünde karar alınmıştır. Bu niteliği itibariyle Tüzüğümüzün ilgili hükmü, parti üyeleri arasındaki eşitlik ilkelerine ve demokrasi esaslarına aykırı olmayıp, ayrıca katılımcılığı kısıtlayıcı değil, teşvik edici mahiyettedir.

Yüce makamınızın 05.03.2002 SP.3 Muh. 2002/124 yazısına cevaben görüşlerimizi takdirlerinize saygı ile arz ediyoruz."

III- ESASIN İNCELENMESİ

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın ihtar başvurusu, işin incelenmesine ilişkin rapor, ilgili Anayasa ve yasa kuralları, bunların gerekçeleri ve diğer belgeler okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı, Anavatan Partisi Tüzüğü'nün 60. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan, "Büyük Kongrede yeni genel başkan tarafından gösterilen 20 aday arasından seçilen 10 asıl ve 5 yedek üye" biçimindeki kuralın, Anayasa'nın 69. maddesinin üçüncü fıkrasına ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'nın 4., 16. ve 93. maddelerinde öngörülen parti içi demokrasi ve eşitlik ilkelerine aykırı olduğunu belirterek, adı geçen Partiye, bu aykırılığın giderilmesi için, aynı Yasanın 104. maddesi uyarınca ihtarla bulunulmasını istemektedir.

Anayasa'nın 69. maddesinin ilk fıkrasında "Siyasî partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmaları demokrasi ilkelerine uygun olur." denilmektedir.

2820 sayılı Siyasî Partiler Kanunu'nun "Genel Esaslar" başlıklı birinci kısımda yer alan 4. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir :

"Siyasî partilerin kuruluşu, organlarının seçimi, işleyişi, faaliyetleri ve kararları Anayasada nitelikleri belirtilen demokrasi esaslarına aykırı olamaz."

Gerekçeye göre bu fıkra, parti içinde demokrasiyi egemen kılma ve oligarşik eğilimleri önlemeyi amaçlamaktadır. Esasen, siyasi partilerin kuruluş, işleyiş, faaliyet ve organlarının seçiminden söz edildiğine göre, fıkıyla, parti içi demokrasinin amaçlandığı kuşkusuzdur.

Siyasî Partiler Yasası'nın 16. maddesinin birinci fıkrasında da, "siyasî partilerin merkez karar, yönetim ve icra organları parti tüzüğünde belirtilen isim, şekil ve sayıda kurulur" denilmekte, siyasî parti yasalarını düzenleyen Dördüncü Bölümünün 93. maddesinde ise; "Siyasî partilerin parti içi çalışmaları, parti yönetimi, denetimi; parti organları için yapılacak seçimler ile parti genel başkanlığınca, genel merkez organlarınca ve parti gruplarınca alınan kararları ve yapılan eylem ve işlemleri parti tüzüğüne, parti üyeleri arasındaki eşitlik ilkesine ve demokrasi esaslarına aykırı olamaz" kuralı öngörülmektedir.

Esas Sayısı:2002/3 (Siyasi Parti-İhtar)
Karar Sayısı:2003/1

Siyasî partilerin örgüt içi düzenlerinin demokrasi esaslarına uygun olması, hukuki düzenlemelerle sınırlarının çizilerek, partilerdeki oligarşik eğilimlerin ve baskıların ortadan kaldırılması, demokratik örgüt yapısının kurularak lider, teşkilat, organlar ve adayların demokratik yöntemlerle belirlenmesi ve karar mekanizmasının tabandan tepeye oluşturulması parti içi demokrasi ilkesinin gerekleridir.

Halkın siyasî partiler kanalıyla iktidar üzerinde etkili olabilmesi, parti ile halk arasındaki bağların kuvvetli olmasına, parti içinde demokratik bir karar alma mekanizmasının kurulmasına bağlıdır. Bu nedenle parti içi demokrasinin gerçekleşmesi, demokrasinin yaşaması ve işlemesi bakımından zorunludur.

Anavatan Partisi Tüzüğü'nün 60. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'na yeni Genel Başkan'ın önereceği 20 aday arasından 10 asıl ve 5 yedek üyenin Büyük Kongre'ce seçileceği öngörülmektedir. Buna göre, her ne kadar Genel Başkan 20 aday öneriyor ise de bunlar arasından 10 asıl ve 5 yedek üye Büyük Kongre'ce seçilmektedir. Ekonomik ve sosyal nedenlerle siyasî hayata aktif olarak katılamayan belirli sınıf ya da meslekten olanların seçilmesini sağlamak amacıyla Genel Başkan'ın isteği doğrultusunda Büyük Kongre'ce seçilmek üzere sınırlı sayıda aday gösterilmesi eşitlik ve demokrasi ilkelerine aykırılık oluşturmaz.

Genel Başkan'ın önereceği kişiler arasından seçilecek asıl ve yedek üyelerin, Merkez Karar ve Yönetim Kurulu'nun toplam üye sayısına oranlanması durumunda da Genel Kongre'nin yetkilerinin devredildiği ya da parti içi demokrasi ilkelerine aykırı davranıldığı sonucunu çıkarmak olanaksızdır.

Anavatan Partisi Tüzüğü'nün ihtar istemine konu olan kuralı Anayasa'nın 69. maddesinin birinci fıkrası ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 4., 16. ve 93. maddelerine aykırılık oluşturmadığından istemin reddine karar verilmesi gerekir.

IV- SONUÇ

Yazılı uyarıya karşın Parti Tüzüğü'nün 60. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendini, Anayasa'nın 69. maddesinin birinci fıkrası ile 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 4., 16. ve 93. maddelerine uygun hale getirmediği ileri sürülerek Anavatan Partisi'ne ihtar kararı verilmesi isteminin REDDİNE, 22.1.2003 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Mustafa BUMİN	Haşim KILIÇ	Yalçın ACARGÜN
Üye	Üye	Üye
Sacit ADALI	Ali HÜNER	Fulya KANTARCIOĞLU
Üye	Üye	Üye
Ertuğrul ERSOY	Tülay TUĞCU	Ahmet AKYALÇIN
Üye		Üye

Esas Sayısı:2002/3 (Siyasi Parti-İhtar)
Karar Sayısı:2003/1

Enis TUNGA

Mehmet ERTEN